

*Василь Ягунов,
доктор педагогічних наук, професор, м. Київ*

Методологічні вимоги компетентнісного підходу до професійної підготовки майбутніх фахівців

У вітчизняній освіті на всіх рівнях компетентнісний підхід є провідним і визначальним, який має пріоритетну орієнтацію на цілі – вектори освіти. Так, результатом загальної освіти є формування ключових компетентностей у випускників, професійної освіти – професійної та фахової видів компетентності майбутніх фахівців. Узагальнено це можна визначити так. Результатом всіх рівнів освіти має бути, по-перше, формування здатності та готовності учня вчитися (навчальна компетентність) протягом життя; найскладніша задача, оскільки проблема формування культури навчальної діяльності учня та його перетворення на суб'єкта навчальної діяльності є актуальною соціальною і психолого-педагогічною проблемою на всіх рівнях освіти (ця комплексна проблема не усвідомлена навіть, на жаль, не всіма суб'єктами педагогічного середовища); по-друге, формування здатності та готовності учня до особистісного та професійного самовизначення; формування здатності та готовності до самодетермінації, саморегуляції та саморефлексії особи як соціального, навчального та професійного суб'єкта; результатом професійної освіти має бути формування суб'єкта професійної діяльності, як інтегрального показника сформованості професійної суб'єктності.

Отже, ключовим поняттям, яке розкриває зміст, смисл, цінності та результати компетентнісного підходу, є компетентність. У зв'язку з цим для уникнення суб'єктивізму в його розумінні і визначення наукових засад класифікації необхідно виокремити ***провідні характеристики професійної компетентності***. Зокрема, такі:

Надпредметність і міждисциплінарність (професійна компетентність демонструє інтегральний результат опанування особою навчальною програмою

у повному обсязі за певним напрямом підготовки і конкретною спеціалізацією, а не тільки опанування певною навчальною дисципліною, якою важливою вона не була у змісті професійної підготовки майбутнього фахівця).

Багатогранність, що свідчить про те, що існують багато видів професійної компетентності, які характеризують якісний аспект опанування особою у процесі набуття професійної освіти конкретним видом професійної діяльності як її творчим суб'єктом.

Різноміфункціональність, тобто сформована професійна компетентність має різні прояви і дає можливість фахівцю реалізовувати багато функцій, у тому числі інтегральних у процесі професійної діяльності. Таке розуміння смислу поняття “професійна компетентність” дає нам можливість обґрунтувати провідний методологічний підхід до визначення компетентності будь-якого випускника конкретного навчального закладу, який враховує різні аспекти його діяльності: ціннісно-мотиваційний; інтелектуальний; професійний; фаховий; суб'єктний.

Багатокомпонентність – професійна компетентність складається з певної кількості компонентів – ціннісно-мотиваційних, інтелектуальних, діяльнісних, професійно важливих якостей тощо, без яких особа не може її набути, а також актуалізуватися в професійній діяльності як професіонал і суб'єкт професійної діяльності. Основними компонентами професійної компетентності випускника, як суб'єкта професійної діяльності, є професійна позиція фахівця; система професійних теоретичних і практичних; система практичних навичок, умінь і здатностей; професійно важливі якості; акмеологічні інваріанти фахівця; професійна суб'єктність фахівця.

Багатовимірність – для діагностування сформованості та розвиненості професійної компетентності необхідно чітко виокремити конкретні критерії і показники.

Суб'єктність, тобто компетентність завжди конкретна, оскільки стосується конкретного суб'єкта діяльності та його професіоналізму, майстерності та індивідуального досвіду діяльності.

Провідні характеристики професійної компетентності:

- діяльна характеристика фахівця зі конкретної спеціалізації, що демонструє його здатність і готовність працювати на певному рівні, оскільки проявляється в процесі професійної діяльності фахівця;
- здатність фахівця кваліфіковано здійснювати свою фахову діяльність згідно з посадовими компетенціями;
- здатність до здійснення практичної діяльності в типових фахових ситуаціях, а також певний фаховий потенціал, який може бути перенесений на інші професійні сфери;
- має динамічний і постійний характер, тобто має часовий вимір прояву;
- певна замкнута система, оскільки належить до певного змістовного фахового простору, який торкається конкретного фаху;
- активна суб'єктна позиція, при якій фахівець знає та усвідомлює свої посадові компетенції і здатний усвідомлено їх реалізовувати;
- інтегральна якість фахівця, яка проявляється в загальній його здатності здійснювати фахову діяльність і демонструє готовність до неї;
- характеризує міру включення фахівця як суб'єкта професійного буття в професійну та фахову діяльність.